

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi A. Ś. oraz K. A. W. i K. E. W.-G. - następców prawnych A. W.
przy uczestnictwie M. Ł., J. Ł., J. N., B. W., M. W., T. W., J. W., X. Y., C. S.,
K. C.-Ś., E. C. i Miasta W.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem
Sądu Rejonowego w W. z dnia 11 lutego 1999 r.,

sygn. akt I Ns [...] w sprawie z wniosku E. W.

przy uczestnictwie J. W., T. W., T. C. i Miasta W.

o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 października 2018 r.,

skargi kasacyjnej skarżących

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 11 kwietnia 2017 r., sygn. akt V Ca [...],

- 1) uchyla zaskarżone postanowienie oraz poprzedzające je postanowienie Sądu Rejonowego w W. z dnia 13 marca 2015 r. sygn. akt I Ns [...] i odrzuca skargę o wznowienie postępowania,**
- 2) kosztami postępowania apelacyjnego obciąża w całości wnoszących skargę o wznowienie postępowania pozostawiając ich szczegółowe rozliczenie referendarzowi sądowemu,**

3) oddala wniosek J. Ł. i C. S. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 marca 2015 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił skargę o wznowienie postępowania wniesioną przez A. W. i A. Ś. dotyczącą postępowania w sprawie o sygnaturze I Ns [...] w przedmiocie stwierdzenia zasiedzenia prawa własności nieruchomości. Skarżący wnosili o zmianę postanowienia tego Sądu z dnia 11 lutego 1999 r. przez stwierdzenie, że własność nieruchomości w wyniku zasiedzenia nabyła również Z. Ś. i jej spadkobiercy. Jako podstawę wznowienia wskazali niemożność obrony swych praw przez ich matkę – Z. Ś., która mimo że była zainteresowaną nie brała udziału w postępowaniu o zasiedzenie i nie miała wiedzy o jego wszczęciu.

Postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację skarżących i orzekł o kosztach postępowania. Jak ustalono, postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 11 lutego 1999 r. stwierdzono nabycie na zasadzie współwłasności nieruchomości stanowiącej grunty orne na rzecz E. W., J. W., T. W. i T. C. - rodzeństwa Z. Ś.. Sąd ustalił, że w postępowaniu nie brała udziału Z. Ś., mimo że wiedziała o jego wszczęciu, gdyż brała udział, wraz z rodzeństwem w spotkaniu w kancelarii mec. R. Nie kwestionowała także decyzji o wszczęciu postępowania, jak i wydanego w sprawie postanowienia, gdyż nie pracowała na gospodarstwie rolnym i nie dziedziczyła go. Sąd Okręgowy uznał na tej podstawie, że skarżący, jako następcy prawni Z. Ś., byli legitymowani w rozumieniu art. 510 k.p.c. do wystąpienia ze skargą o wznowienie postępowania. Uznał natomiast, że Z. Ś. nie była pozbawiona możliwości działania, czego wymaga art. 524 § 2 zd. 2 w zw. z art. 401 pkt 2 k.p.c. Sąd Okręgowy ustalił, że Z. Ś. wiedząc o toczącym się postępowaniu i zapadłym postanowieniu zdecydowała w nim nie uczestniczyć, gdyż nie dziedziczyła po swoich rodzicach w zakresie nieruchomości rolnych. Znacząco rozbudował przy tym ustalenia w stosunku do ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego uznając, że zmarła miała pełną wiedzę o toczącym się postępowaniu i świadomie zrezygnowała z tego prawa. Na tej podstawie Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że skarga o wznowienie została zasadnie oddalona.

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżyli skargą kasacyjną A. Ś. i A. W. Zarzucili naruszenie przepisów prawa materialnego, t.j. art. 172 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 10 ust. zm. k.c. z dnia 28.07.1990 r. oraz w zw. z art. 339, 336, 176 § 1 i 2 k.c., a także naruszenie prawa procesowego t.j. m.in. art. 412 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 524 § 2 k.p.c. w zw. z art. 510 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 2 k.p.c. przez oddalenie skargi o wznowienie postępowania w oparciu o przesłankę, która nie stanowi podstawy merytorycznego rozstrzygnięcia, t.j. w oparciu o ustalenie, że zainteresowana wiedziała o toczącym się postępowaniu jak również bezzasadne uznanie, że poprzedniczka prawna skarżących bez własnej winy nie brała udziału w pierwotnym postępowaniu. Opierając się na tych podstawach skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy wskazać, że Sąd Okręgowy uznając skargę o wznowienie postępowania za niedopuszczalną ze względu na brak naruszenia prawa do obrony osoby zainteresowanej zaakceptował wyrok Sądu Rejonowego i oddalił wniesioną przeciwko niemu apelację. Rozstrzygnięcie to nie było jednak trafne, co dostrzegli skarżący, podnosząc iż działanie takie jest wewnętrznie sprzeczne, gdyż ustalenie to powinno skutkować odrzuceniem skargi, a nie oddaleniem apelacji od wyroku oddalającego skargę. Powstaje jednak problem związany z tym, że okoliczność tą podnieśli w swojej skardze kasacyjnej skarżący, przy braku skargi kasacyjnej pozostałych uczestników. Kwestia sprowadza się do oceny, czy dopuszczalne jest uwzględnienie podstaw do odrzucenia skargi o wznowienie postępowania w postępowaniu ze skargi kasacyjnej od postanowienia oddalającego apelację, gdy jedynym skarżącym jest strona (uczestnik), która wniosła apelację od niekorzystnego dla siebie merytorycznego postanowienia sądu pierwszej instancji w związku z obowiązywaniem w postępowaniu odwoławczym zakazu *reformationis in peius* (art. 384 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

Kwestia ta była jednak już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. W orzecznictwie za utrwalone należy uznać stanowisko, do którego przychyliła się

także Sąd w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną, że wynikający z art. 384 k.p.c. zakaz *reformationis in peius* dotyczy zakazu zmiany na niekorzyść strony skarżącej orzeczenia co do istoty sprawy (merytorycznego), a więc gdy uchylenie lub zmiana wyroku prowadzą do wydania mniej korzystnego orzeczenia merytorycznego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 grudnia 1966 r., III CZP 14/66, OSNCP 1967, poz. 61 oraz postanowienia z dnia 21 lutego 1997 r., I PKN 19/97, OSNP 1997, Nr 23, poz. 466, postanowienie z dnia 16 czerwca 2004 r., I CZ 40/04, nie publ., z dnia 30 maja 2017 r., IV CZ 14/17 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2007 r., II CSK 457/06. M. Prawn. 2007, nr 7, s. 339). Pogląd taki wyraźnie wypowiedziano co do odrzucenia pozwu. Wskazano bowiem, że zakaz ten nie stanowi przeszkody do wydania orzeczenia procesowego odrzucającego pozew wtedy, gdy powód zaskarży wyrok oddalający powództwo, nie podnosząc zarzutu, którego uwzględnienie skutkuje koniecznością odrzucenia pozwu. W razie zaskarżenia tego rodzaju rozstrzygnięcia przez powoda sąd drugiej instancji ma otwartą drogę do stwierdzenia ujemnej przesłanki procesowej uzasadniającej odrzucenie pozwu. Wynika to z założenia, że rozstrzygnięcie takie nie powoduje pogorszenia sytuacji strony skarżącej (por. postanowienie SN z 20 września 2017 r., I CSK 696/16, nie publ.). Podobne stanowisko jest wyrażane co do postanowienia o odrzuceniu środka zaskarżenia w postępowaniu odwoławczym wywołanym środkiem zaskarżenia co do merytorycznego rozstrzygnięcia (por. postanowienie SN z 30 maja 2017 r., IV CZ 14/17, nie publ.).

Powyższe uwagi dotyczą także dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania. Jeśli zatem sąd drugiej instancji rozpoznając apelację od postanowienia sądu pierwszej instancji dostrzegł, że skarga była niedopuszczalna, nie powinien być oddalić apelacji, lecz po uchyleniu postanowienia sądu pierwszej instancji wydać postanowienie o jej odrzuceniu bez konieczności odniesienia się do kwestii zasadności skargi. Sąd Okręgowy orzekający w sprawie dostrzegł tą kwestię jedynie częściowo, gdyż w uzasadnieniu swojego postanowienia pominął argumentację dotyczącą zarzutów naruszenia prawa materialnego i odnoszącą się do istoty sprawy skupiając się na ustaleniach przesądzających o niedopuszczalności skargi. Błędnie jednak w wyniku tego oddalił apelację.

Nie budzi także wątpliwości, że skarga o wznowienie postępowania była w sprawie niedopuszczalna. Zgodnie z art. 524 § 2 k.p.c. zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jego prawa. W takim wypadku stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania. Z brzmienia przepisu wynika, że podstawowym warunkiem dopuszczalności skargi o wznowienie jest bycie zainteresowanym wynikiem postępowania, przy jednoczesnym braku statusu uczestnika postępowania. Pojęcie to należy przy tym rozumieć tak jak na gruncie art. 510 § 1 k.p.c. (por. postanowienie SN z 5.09.2012 r., IV CZ 51/12, LEX nr 1229820; postanowienie SN z 23.02.2012 r., V CZ 122/11, LEX nr 1147816; postanowienie z 8.12.2016 r., I CZ 91/16, LEX nr 2188615). Trafnie zatem Sąd Okręgowy uznał, że następcy prawni osoby, która twierdzi, że powinna nabyć własność nieruchomości wspólnie z pozostałymi uczestnikami, a nie uczestniczyła w postępowaniu, mają legitymację do wystąpienia ze skargą, o której mowa w art. 524 § 2 k.p.c.

Poza wymaganiem, aby skarga została zgłoszona przez zainteresowanego, który nie był uczestnikiem, w doktrynie i orzecznictwie zauważa się, że nie jest dopuszczalna skarga o wznowienie tego, kto o toczącym się postępowaniu wiedział, lecz nie wziął w nim udziału, choć nic nie stało na przeszkodzie wykonaniu przezeń uprawnienia przysługującego na podstawie art. 510 § 1 k.p.c. Pogląd ten jest uzasadniony odpowiednim stosowaniem przepisów o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości obrony praw (art. 524 § 2 zd. drugie w zw. z art. 401 pkt 2 k.p.c., por. uchwałę SN z 18.12.1974 r., III CZP 88/74, OSNC 1976/1, poz. 4 oraz postanowienie SN z 5.09.2012 r., IV CZ 51/12, LEX nr 1229820). W doktrynie podkreśla się, że stanowisko to jest trafne, gdyż w przeciwnym razie zainteresowany mógłby celowo nie brać udziału w postępowaniu, aby zachować sobie możliwość późniejszego wznowienia postępowania.

Akceptując to stanowisko należy zatem zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Okręgowego w sprawie, że poprzedniczka prawna skarżących Z. Ś. wiedziała o toczącym się postępowaniu o zasiedzenie i świadomie zrezygnowała z udziału w

tym postępowaniu. Poczynione w tym zakresie bardzo szczegółowe ustalenia Sądu Okręgowego są w pełni przekonujące, zwłaszcza co do przebiegu spotkania rodzinnego w kancelarii mecenasa R. i relacji między rodzeństwem co do nieruchomości, o którą toczy się spór. Ustalenia te wynikają z zeznań świadków przesłuchanych w sprawie, ale także z zasad doświadczenia życiowego, które szczegółowo wskazał Sąd Okręgowy w swoim uzasadnieniu. Choć co do kwestii dopuszczalności skargi o wznowienie Sąd Najwyższy nie jest związany poczynionymi ustaleniami faktycznymi jak dzieje się to przy ocenie zasadności skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), to jednak ustalenia Sądu Okręgowego na gruncie zgromadzonego materiału dowodowego nie mogą budzić wątpliwości.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 410 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania Sąd Najwyższy orzekł na podstawie 520 § 2 w zw. z art. 391 § 2 w zw. z art. 13 § 2 pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd oddalił wniosek uczestniczek J. Ł. i C. S. o zasądzenie kosztów postępowania, gdyż odpowiedź na skargę kasacyjną została przez nie złożona po upływie dwutygodniowego terminu określonego w art. 398⁷ § 1 k.p.c.